

μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀποδίδουσι συνήθως ταῖς Ἀμφαναῖς, πόλεις ἥν πρώτην δὲ Σκύλαξ πατονομάζει ώς ἀγήκουσαν τῇ Πελασγιώτεσσι τῆς Θεσσαλίας. Ἐπομένως δύναται ἡ πόλις αὕτη νὰ θεωρηθῇ προϊστορική. Ο δὲ ἐντεῦθεν τοῦ Καδήραγα ὅρμου μεταξὺ τούτου καὶ τῶν Ἀμφανῶν (Σοροῦ) ὅμοιος λόφος, ἐφ' οὗ προϊστορικὰ ἔρειπια, ἀγήκει ὄμοιως εἰς προϊστορικὴν πολίχνην μίαν τῶν παρ' Ήσιόδῳ ἀναφερομένων, τὴν Ἀνθειαν ἵσως ἢ τὴν Ἐλιηνην.¹⁾ Ο Ἀρδανιτόπουλος ἀνέσκαψεν αὐτόθι δοκιμαστικῶς. Ἀγνοοῦμεν ὅμως τὰ εὑρήματα αὐτοῦ.

Υπολείπεται ἡδη γάρ εἰπωμεν περὶ τῆς πόλεως Μυρμιδόνων. Καὶ δὲ ὁ Ὄμηρος ἀνωμύμως ἀναφέρει αὐτὴν ἐν Ὁδυσσείᾳ (δ, 9) «Μυρμιδόνων ποτὲ ἀστεύειν» ἀλλαχοῦ δὲ δὲ ὁ Ὄμηρος καλεῖ αὐτὴν Φθίαν. Κατὰ δὲ τὰ σχόλια τοῦ Σίτλ: «ἄπας γάρ δ δῆμος μίαν καὶ μόνην ἀγοράν, δπον πάντα τὰ πολιτικὰ διαπράσσονται, εἶχεν». Ἐλέγετο δὲ καὶ τότε ώς καὶ γῦν λέγομεν: εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐννοοῦμεν τὰς Ἀθήνας, ἢ ἐὰν εἴπη ξένος: εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἐλλήνων, ἐννοοῦμεν τὴν πόλιν Ἀθηνῶν π.λ.π. Τότε πρωτεύουσα, κατὰ τὰ ἔπη, ἥν ἡ Φθία τῶν Μυρμιδόνων, ποιὸς δ' αὔτη ἔκειτο; Οὐδεὶς μέχρι τούτου εἰπε θετικόν τι, ἀλλὰ πάντες ἔξι εἰκασίας. Οὕτω δὲ Leake, νομίζομεν, πρώτος ἐπειδήρησε τὴν Φάρσαλον ώς τὴν ὁμηρικὴν Φθίαν. Ο δὲ Staichlin ἐν εἰδικῇ μονογραφίᾳ περὶ τῶν Ὑποπλακίων Θηρῶν ἐπειδήρησε τὴν Φάρσαλον ώς τὴν ὁμηρικὴν Φθίαν, ἔξι τῆς ὁρμώμενος δὲ Ἀχιλλεὺς ἐπολιόρκησε καὶ κατέστρεψε τὴν πόλιν τοῦ Ἡετίωνος Θήβην ὑποπλακίην. (1) Ο δὲ

κ. Ἀρδανιτόπουλος μὴ παραδεχόμενος τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Stächlin νομίζει ὅτι ἡ Ὁμηρικὴ Ἐλλὰς ἔκειτο ἐν ἡ θέσει: ὅστερον ἡ Φάρσαλος, μετονομασθεῖσα σῆτω (1).

Οτι μὲν ἡ μεταβολὴ ὀνομάτων πόλεων συγκάκει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα συμβαίνει, οὐδεὶς ἀντιλέγει. Οτι δὲ ἡ Ἐλλὰς τοῦ Ὅμηρου δὲν δύναται νὰ δεῖξαι θῆρη, ἐν Φαρσάλῳ μαρτυρεῖ δὲ Στράβων λέγων ὅτι οἱ Φαρσάλοι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐδείκνυντο τὰ ἔρειπια τῆς Ἐλλάδος εἰς ἀπόστασιν 60 σταδίων ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν πόλεως, ἐνῷ οἱ Μελιτειεῖς τούναντίον ἀντιποιούμενοι τὴν θέσιν τῆς Ἐλλάδος ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ ἐδείκνυντο τὰ ἔρειπια τῆς Ἐλλάδος εἰς ἀπόστασιν δικτὼ σταδίων ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡδη πολλαὶ πόλεις ἐφιλοδόξουν νὰ ἐπιδεικνύωσιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν τὰ ἔρειπια τῆς πάλαι μητροπόλεως καὶ ἐπωνύμου τῆς χώρας, δὲν εἰναι εὔκολον σήμερον δι' εἰκασίων καὶ ἀμφιβολιῶν νὰ ὀρίσωμεν πόλιν προϊστορικὴν ἀνευ ἰδίως διγγράφων μνημείων. Τὸ πιθανὸν δὲν εἴναι δέ διαίσιον. Ἀλλὰ ἡ Κρεμαστὴ Δάρισσα ἡδύνατο ν' ἀντιποιηται τὴν θέσιν τῆς πρωτεύουσης τοῦ Ἀχιλλέως, διότι ὁ πατήρ αὐτοῦ Πηλεὺς εἰς τὸν Σπερχεῖδον ποταμὸν ὡς ἐπιχώριον Θεὸν εὑχεται ἐκατόμδην, ἐὰν δὲ Ἀχιλλεὺς ἡθελεν ἐπιστρέψῃ σῆρος, διὸ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς χαλκοῖς νομίσμασιν αὐτῆς ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας τὴν μητέρα αὐτοῦ Νηρηγέα Θέτιν καθηγμένην ἐπὶ ἴπποκάμπης καὶ κομίζουσαν τὰ δύπλα εἰς τὸν Ἀχιλλέα (2).

(“Ἐπεται τὸ τέλος”)

N. I. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΑΡΑ ΜΠΕΡΝΑΡ

Ἐν τῶν ἀπειραιόθυμων ἐπεισοδίων ἔξικονταετοῦς θεατρικοῦ βίου τῆς Σάρας Μπερνάρ δύναται τις γὰρ ἐξάρῃ τὸ ἐν Ἀθήναις ἀπόδοπτον κατὰ τὸ 1905 ἐπισυμβάν ἔξι ἀφορμῆς τῆς ἀπὸ τοῦ Δημιοτ. Θεάτρου διασκαλίας τῆς «Φαιδραζ» καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίουν ἐπεισοδίουν ἀνεπήδησαν δύο μεγάλαι ἀλλήθειαι περὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀλησμονήτου ἐκείνης τραγῳδοῦ: τοῦ πρὸς τὴν Ἐλλάδα θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβοῦς ἀναμνήσεως τοῦ Ἐλληνος δευτέρου συζύγου της Ἀρ. Δαμιαλᾶ.

Ο τελείως κατηρτισμένος θίασος τῆς τραγῳδοῦ πρὸς ἀναπαράστασιν ἀρχαίων ἔργων ἔδιδε τὴν δευ-

τέραν ἐσπέρδων μετὰ τὴν «Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίας» τοῦ Δουμῆ, τὸ καθαρῶς ἀρχαῖκὸν Ἐλληνικὸν ἔργον εἰη «Φαιδραζ» κατὰ τὴν τελείαν διασκευὴν τοῦ Ραζίνα. Τὸ Ἀθηναϊκὸν ποινὸν παραδέξως, διὸ δύσος ἀγνοοῦν τὴν νοοτροπίαν του, δὲν ἔσπενσε νὰ παραστῇ σύσσωμον, ἀλλὰ δι' ειδαρίθμων ἀντιπροσώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Τὸ θέατρα τῶν γαινόντων θεωρείων ἰδίως, ἐνέπλησσεν ἀγανακτήσεως τὴν ψυχὴν τῆς Μεγάλης Σάρας καὶ δὴ προκειμένου περὶ τῆς

(1) Λ. Σ. Ἀρδανιτόπουλος, ἐν Πρακτικοῖς Ἀρχ. Επαιρ. 1915, σ. 196 — 197.

(2) Τὸν τύπον τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς Κρεμαστῆς Λαζίσης ἀπετύπωσεν ἡ Ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπὶ τῶν διδράχμων καὶ δραχμῶν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'.

(1) Friedrich Stächlin, Das Hypoplakische Theben, Eine Sagenverschiebung bei Homer, München 1907.

«Φαιδρας» και έξεστόμισε κατά τὸ πρῶτον διάλειμμα τὴν φράσιν «C'est un public abominable». Κατά τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρενθίσκετο ἡ μικρὰ ψυγάτηρ τοῦ ὀνειρήστου Γαβριηλίδου (νῦν κυρία Συνοδιγού), ἵτις μετέφερεν εἰς τὰς στήλας τῆς «Ἀκροπόλεως», τὸ δεινὸν κατά τῆς Ἀθηναϊκῆς καλαισθησίας πλῆγμα. Ο τύπος δλόκληρος ἔξεστράτευσε παρ' ὅλον τὸν ἄχρι τῆς χθὲς θαυμασμὸν του κατά τῆς μεγάλης τραγῳδοῦ, ἐδέλησε δ' ὅπερ καταπρᾶνθη ἡ ἐγερθεῖσα λαῖ λαῖ φυ νὰ φανῇ ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς ὁ διευθυντὴς τῆγαλλοφώνος δ· «Ταχιδρόμιος τῆς Ἀνατολῆς»^{κ.Δ.}. Ζωγραφίδης, διστις ἔσπευσε καὶ ἔλαβε συγνέτευξιν μετὰ τῆς ἀγνοούσης σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐγερθέντος σκανδάλου τραγῳδοῦ, ἵτις δι' αὐτογράφου ἐπιστολῆς ἐς τῇ δόπιον ἔξέφραζε τὸν μύδιον θαυμασμὸν τῆς πρότινην νεωτέραν Ἑλλάδα κατώρθωσε νὰ κοπάσῃ τὴν ἐκνιανεῖσαν ἀγανάπτησιν τοῦ κοινοῦ. Τὸ δηθὺνεν αὐτόγραφον, οὐτινος δημιουρόμεν τὸ πρωτότυπον ἔχει οὕτως

Αἱ Ἀθῆναι εἶναι δὲ ὠραιότερος τόπος τοῦ κόσμου. Ο τόπος τῶν ἥρωών, τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως.

ΣΑΡΑ ΜΠΕΡΝΑΡ

Ἡ γραφή τῆς ταχεῖα καὶ τεταραγμένη ἐπρόδιδεν τὴν στεργάνην ἐκείνην τούλησον ωζίκης οὕτως εἰπεῖν διαφεύσεως, χωρὶς καν νὰ θελήσῃ νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Κουνοῦ ἐπιδειχθεῖσαν ἀδιαφορίαν δι' ἔργον καθαρῶς ἀρχαϊκὸν Ἑλληνικόν.

Πλήγη τούτου ἡ ἔσπευσμένη γραφή προεκλήθη καὶ ἵν τοῦ γεγονότος ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἦν ὁ Ἀθηναϊκός δημοσιογράφος προσεπάθει τὴν ἔξεύρσιν τῆς συνδιαλλαγῆς, ἡ μεγάλη τραγῳδός πραεσκεύαζε διὰ τῶν πλαστικῶν ἐκείνων δακτύλων τῆς ὥραις ους στεφάνους ἀπὸ βιολέτας τοῦ Ὑμητοῦ διὰ νὰ τούπαταδέσῃ εἰς τὸν τάφον τοῦ κοιμωμένου ὑπὸ τὸ ἀθηναϊκὸν χῶμα ἀλησμονήτου συζύγου της, τοῦ Ἀριμάνδου—Ἀριστείδου της...

* *

Οταν ἐνυμφεύθη τὸν Δαμαλᾶν, κατὰ τὴν ὕδραν τῆς ιεροτελεστίας, ἔπερε ν' ἀνταλλαγοῦν τὰ δακτυλίδια. «Ἄλλ' οἱ μελλόντυμφοι δὲν είχαν σκεφθῆ τὴν λεπτομέρειαν αὐτῆν. Διὰ γὰρ μὴ ἀναβληθῆ ἡ ιεροτελεστία, κάποια κυρία ἐκ τῶν κεκλημμένων προσέφερε τὴν βέραν τῆς καὶ ὁ γάμος ἔγινε μὲν ἔνα δακτυλίδι.

* *

Μίαν ἡμέραν ἡ ἔνδοξος τραγῳδός ἔλαβε μίαν ἐπιστολὴν ἡ ὅποια τὴν ἐκάλει νὰ μεταβῇ εἰς ἔνα γνωστὸν συμβαλιογύρων διὰ μίαν κλήρονομιαν. «Υστέρα ἀπὸ πολλοὺς δισταγμοὺς ἡ Σάρα ἀπεφάσισε καὶ μετέβη εἰς τὸ Λονδύνον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν συμβολαιογράφον, ὁ ὅποιος τῆς παρέδωσεν ἔνα φάκελλον ἐσφραγισμένον μὲν βουλοκέρῳ.

Τῇ Σάρᾳ τὸν ἥνοιξεν ἀμέσως καὶ ἀνέγγισε :

«Κυρία, λαμπίσαντο τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀνακοινώσω ὅτι ἐκληρονομήσατε τὴν μεγαλοφυΐαν τῆς Ραχήλ.»

* *

Πρὸ ἑτῶν, κάποιοις Παρισινός, βαρυνθεὶς ν' ἀκούῃ καὶ νὰ διαβάζῃ καθημερινῶς τὸ ὄνομα τῆς «Μεγάλης

Σάρας» δὲν ἔπῆρε ὅστρακον νὰ τὴν ἔξοστρακίσῃ, διατοπαλίος Ἀθηναϊος, ποὺ είχε βαρυνθῆ ἐπίσης ν: ἀκούῃ δίκαιον τὸν Ἀριστείδην. Ἐπῆρεν ἀπλῶς τὰ μάτια του καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἀκατοίκητα μέρη τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ἥλπιζε πλέον νὰ μὴ ἀκούσῃ τὸ ἐνοχλητικὸν ὄνομα.

Καθ' ἦν ὧδαν ὅμως τὸ καραβάνι, τοῦ ὄποιου μετεῖχεν, ἔφθασε πρὸ τῆς ἀμμιδόνος ἐκτάσεως τῆς Ἐρίμου, ὁ δδηγὸς τῆς συνοδείας ἀνέκραζεν ἔξαρνα:

— Ἰδού, κύριοι, ἡ Μεγάλη Σα (ἥ) φα!

— Κα' ἐδῶ ἀκόμη ἡ Μεγάλη Σάρα; ἐστέναξεν ὁ δυστυχῆς Παρισινός.

Καὶ κατέπεσεν ἄπνους.

* *

«Ἡ Σάρα Μπερνάρ είχε γράψει κάποτε ἔνα παραμύθι, τὸ ὄποιον ἦτο τὸ παραμύθι της.

Εἰς τὸ παραμύθι αὐτὸν ἔνα κοριτσάκι ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον καὶ, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τὰ παραμύθια, ὡς Μοίρες φέρονται εἰς τὸ νεογέννητον τὰ πλούσια δῶρά των.

— Θά γίνης βασίλισσα. Ἰδού τὸ σκῆπτρον σου!

— Ἰδού τὸ Στέμμα σου!

— Ἰδού τὰ διαμαντικά σου!

Τελευταία παρουσιάσθη, ἔξαλλος ἀπὸ θυμόν, ὡς Μοίρα, τὴν ὄποιαν είχον λησμονήσει νὰ προσκαλέσουν. Καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦσε πλέον νὰ ἀφαιρέσῃ σου είχαν χαρίσει αἱ ἄλλαι ἀδελφαί της, ἐπρόσθεσεν.

— Τὸ σκῆπτρον σου θὰ είνεις ἀπὸ χρυσωμένον ἔνδον. Τὸ στέμμα σου ἀπὸ καρόνι. Τὰ διαμαντικά σου ἀπὸ γυαλί. Θά γίνης ἥθοποιός.

Καὶ ἔγινεν! Ἀλλὰ πόσαι βασίλισσαι δὲν ἔξηλεσουν τὴν δόξαν της;

* *

Μετὰ τὸν θάνατόν της ἔξετέθησαν πρὸς πώλησιν εἰς τὸ Παρίσι τὰ ἔπιπλα καὶ καλλιτεχνήματα, τὰ ὄποια τῇ ἀνήκον. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον πλεῖστα γλυπτικά καὶ ζωγραφικά ἔργα, παριστῶντα τὴν μεγάλην τραγῳδόν, ἀφονα ποιημάτα θεατρικά, βιβλία μὲ ἀφιερώσεις ίδιοχείρους τῶν συγγραφέων, πολυτελῆ ἔπιπλα καὶ ίδιως περσικοὶ τάπητες παῖ μερικά ἔργα γλυπτικά τῆς Ιδίας καλλιτεχνίδος.

* *

«Ἡ Μπερνάρ ἔγραψεν ἐν δρᾶμα μογόπρακτον «Τὸ παιδί του ἀλλού». «Ἡτο δὲ καὶ τεχνοκόίτρια. Τὴν πρώτην κοριτσικήν της ἐδημοσίευσε τῷ 1879 διὰ τὸν ζωγράφον Λεπός, ὁ ὄποιος είχεν ἐκθέσει ἐν ἔργον του εἰς τὸ Σαλόν τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ἰδού ἐν δρᾶμα μογάκηριστικὸν ἀπόσπασμα τοῦ ἀριθμού: «Ο νεαρός οὗτος ζωγράφος, ἔξεύθεσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν προσωποποίησην τοῦ Λονδύνου, ἡτοις πραγματικῶς είνεις λίαν ἐνδιαφέρον ἔργον. «Ἡ τραγῳδός παριστάνεται εἰς προφύλ, καθισιμένη, ἀτενίζουσα ἔνα ἀγαλματάκι τοῦ Όρφεως. «Ἡ προσωπογραφία είνει θαυμασία. Θύ μποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ μιὰ μονιμοκή συμφωνία εἰς λευκόν. «Ο κ. Λεπός ὡρισμένως θὰ καταλάβῃ μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν ιστορίαν τῆς συγχρόνου ζωγραφικῆς». «Ισως δὲν θὰ ἔπειπε πάραπολις τοῦ Λονδύνου τὴν Σάραν Μπερνάρ-

